

Agricolan perintö uudistaa kirkkoa

Mikael Agricola on jäänyt historiaan merkittävänä kirkollisena uudistajana. Hänet muistetaan suomen kirjakielen luoja, kirkollisen kirjallisuuden suomentajana, uskonpuhdistajana sekä rauhanneuvottelijana. Hänen kuolemastaan tulee 9.4. kuluneeksi 450 vuotta. Kuluvaa vuotta vietetäänkin Mikael Agricolan juhluvuotena.

Agricola ei ole jäänyt historiaan unohduksiin, vaan hänen vaikutuksensa näkyy luterilaisen kirkon elämässä Suomessa edelleen. Monet hänen ohjeistaan ovat sekä kirkolle että yksittäiselle kristitylle yhä päteviä.

Agricolan perinnöstä voidaan löytää paljon sellaista, joka tarjoaa aineksia kirkon jatkuvaan uudistumiseen. Hänen ajatuksensa liittyvät etenkin kirkon kieleen, rukoukseen ja hengelliseen elämään sekä pappeihin ja kirkon muihin työntekijöihin.

Tuoreen ilmaisun etsimistä

Agricola ei ollut kiinnostunut suomen kielestä sen itsensä vuoksi, vaan siksi, että Jumalan sana saataisiin kansan ulottuville sen omalla kielellä. Tämä oli sekä Erasmus Rotterdamilaisen että Martti Lutherin ohjelma; sitä toteuttivat kaikki heidän aikansa humanistit ja reformaattorit. Anooessaan kuningas Kustaa Vaasalta stipendiä kääntääkseen Uuden testamentin suomeksi Agricola kirjoitti: ”Näin voisin (Jumalan ohjatessa opintojani) jatkaa aikaisemmin aloittamaani Uuden testamentin kääntämistä suomen kielelle kaikkien pelastukseksi ja Jumalan kunnian kirkastamiseksi.”

Agricola julkaisi yhdeksän kirjaa, joissa oli yhteensä kaksi ja puolituhatta sivua. Teokset aloittavat painetun suomenkielisen kirjallisuuden. Ne muodostavat harkitun ja suunnitellun kokonaisuuden, jonka taustalla oli Agricolan kansanopetusohjelma. Jokaisen tuli itse ottaa selvää Jumalan sanasta.

Kieli oli Agricolalle väline, jonka tehtävänä oli opettaa kansa tuntemaan Jumalan ilmoitus. Tästä samasta on kyse myös nykyajan kirkossa. Sen tulee jatkuvasti Agricolan hengessä etsiä tuoretta ja puhuttelevaa, tämän ajan ihmisille avautuvaa kieltä ja ilmaisutapaa, jolla muuttumatonta evankeliumia voidaan välittää muuttuvassa maailmassa. Kirkon uudistus merkitsee kielen uudistusta.

Rukouksessa sykkii uskon ydin

Agricola oli rukouksen mies, joka opetti myös kansan rukoilemaan. Jo ABC-kirjaan (1543) sisältyi lyhyitä rukouksia kodeissa luettavaksi. Hänen rukouskirjansa (1544) on laajin uskonpuhdistuskauden luterilaisista rukouskirjoista, se sisältää lähes 700 rukousta. Vasta kymmenen vuotta hänen kuolemansa jälkeen laadittiin Saksassa kokoelma, jossa oli enemmän rukouksia.

Rukouskirjan esipuheessa Agricola lausuu ehkä tunnetuimman lauseensa: ”Kyllä se kuulee suomen kielen, joka ymmärtää kaikkien mielen.” Ihminen voi lähestyä Jumalaa omalla kielellään, sillä Jumala tuntee ihmisen sisimmän. Reformaation periaatteen mukaisesti ihmisen ja Jumalan väliin ei tarvita välittäjiä.

Rukouksessa sykkii hengellisen elämän ydin, oli kyse sitten yksityisen ihmisen rukouksesta tai seurakunnan jumalanpalveluselämästä. Henkisyttä korostavana aikana kirkon uudistumisen koetinkivi on siinä, miten se kykenee yhdistämään uskosta, traditiosta ja kirkon olemuksesta nousevan yhteisöllisyyden nykyihmisen yksilöllisyyden tarpeeseen, myös hengellisessä elämässä. Kirkon uudistus merkitsee rukouselämän uudistusta.

Kutsumukselle uskolliset työntekijät

Kirkon uudistajana Agricola joutui järjestämään uudelleen kirkollisen opetuksen, kirkolliset toimitukset ja jumalanpalveluselämän. Tässä tehtävässä Agricola korosti piispuutta sekä pappeuden merkitystä. Rukouskirjan kehoitus papeille sisältää Agricolan käsityksen siitä, kuinka papin tulee elää ja hoitaa seurakuntaansa.

”Vireä pappi, opetuisä, kansan ruokkii kuin äidin nisä. Ja hyvä paimen kaitsee lampaat, sairaat, eksyneet ja kaikki rammot, valvoo, kehottaa, etsii ja huutaa ja tekee paljon hyvää muuta.” Kirkon työntekijän kutsumuksena on tänäänkin olla heikkojen ja syrjäytyneiden puolella sekä edistää oikeudenmukaisuuden toteutumista.

Psalmien esipuheessa Agricola opastaa: ”Eikös ole pappien virkana opiskella, saarnata ja rukoilla? Hyi häpeää, miten harvoin saarnataan ja luetaan siitäkkin vähästä mitä kirjoitetaan! Kuinka vastaat Herran tuomiolla, jos aikasi täytät laiskuudella? Voi, sinä surkea lokasäkki!”

Kirkon uudistus edellyttää kirkon työntekijöiden uudistumista. Se merkitsee korkeatasoista koulutusta ja ammatillista kasvua, mutta ennen kaikkea hengellisen elämän juurevuutta ja syvyyttä, vahvaa identiteettiä sekä virkaan kuuluvan vastuun kantamista.

Agricolan perinnöllä 450 vuoden takaa on yhä kantavuutta kirkon uudistumisessa. Historioitsija H.G. Porthan osui oikeaan jo 1700-luvulla vakuuttaessaan Agricolan ansainneen työllään maanmiestensä ikuisen kiittollisuuden ja kunnioituksen, koska hän oli tehnyt kirkon hyväksi enemmän kuin monet muut hänen jälkeensä.

Seppo Häkkinen
kirkkoneuvos
seppo.hakkinen@evl.fi

Kirjoittaja on Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston johtaja